ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ANTONIO LA PERGOLA της 28ης Ιανουαρίου 1997 *

I — Εισαγωγή

1. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο καλείται εκ νέου [1] να αποφανθεί επί του αν συμβιβάζονται με την κοινοτική έννομη τάξη οι ισχύουσες στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας εθνικές δικονομικές διατάξεις κατά τις οποίες οι ενάγοντες που δεν είναι υπήκοοι του κράτους αυτού υποχρεούνται να παράσχουν cautio judicatum solvi (ασφάλεια καλύπτουσα τα δικαστικά έξοδα).

II — Τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς και το νομικό πλαίσιο

2. Οι σύζυγοι Hayes άσκησαν ενώπιον του Landgericht Saarbrücken αγωγή κατά της εταιρίας Kronenberger, με αίτημα την καταβολή υπολοίπου οφειλής κατόπιν της εκ μέρους τους παραδόσεως ορισμένων εξαρτημάτων για εγκαταστάσεις επεξεργασίας και ανακυκλώσεως. Η εναγομένη ζήτησε την παροχή cautio judicatum solvi βάσει του άρθρου 110 του Zivilprozeßordnung (γερμανικός κώδικας πολιτικής δικονομίας, στο εξής: ZPO).

3. Το άρθρο 110 του ZPO επιβάλλει ρητώς στους αλλοδαπούς που ασκούν αγωγή ενώπιον των γερμανικών δικαστηρίων την υποχρέωση συστάσεως cautio judicatum solvi.

Ωστόσο, η υποχρέωση συστάσεως της εν λόγω εγγυήσεως δεν ισχύει, υπό την επιφύλαξη της αμοιβαιότητας, οσάκις το κράτος του οποίου είναι υπήκοος ο ενάγων δεν επιβάλλει στους Γερμανούς υπηκόους που ασκούν αγωγή κατά των δικών του υπηκόων την παροχή της ίδιας ασφάλειας.

4. Με απόφαση της 4ης Ιουλίου 1994, το Landgericht Saarbrücken αποφάνθηκε ότι δεν ετίθετο ζήτημα παροχής ασφαλείας βάσει του άρθρου 110 του ZPO, δεδομένου ότι επληρούτο η προϋπόθεση της αμοιβαιότητας, λόγω του ότι τα κράτη των οποίων ήσαν υπήκοοι οι διάδικοι ανήκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι ενάγοντες άσκησαν έφεση κατά της εν λόγω αποφάσεως του Landgericht ενώπιον

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

1 Πράγματι, το Δικαστήριο έχει ήδη εξετάσει τον γερμανικό δικονομικό κανόνα, ο οποίος επιβάλλει τη σύσταση cautio judicatum solvi, στην υπόθεση της 1ης Ιουλίου 1993, C-20/92, Hubbard (Συλλογή 1993, σ. I-3777). Έτσι, η διάταξη αυτή κηρύχθηκε ασυμβίβαστη με την αρχή της ίσης μεταχείρισεως που διατυπώνεται στα άρθρα 59 και 60 της Συνθήκης, δηλαδή όσον αφορά την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, δεδομένου ότι στην υπόθεση εκείνη εμπόδιζε την άσκηση επαγγελματικών δραστηριοτήτων εκ μέρους υπηκόων άλλων κρατών μελών που ασκούσαν δραστηριότητα στη Γερμανία.

του Saarländisches Oberlandesgericht. Το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι έπρεπε να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Υφίστανται δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγενείας, κατά παράβαση του άρθρου 7, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ, Βρετανοί υπήκοοι οι οποίοι έχουν εναγάγει ενώπιον γερμανικού πολιτικού δικαστηρίου εταιρία περιορισμένης ευθύνης με έδρα τη Γερμανία για την καταβολή του τιμήματος παραδοθέντων εμπορευμάτων και οι οποίοι δεν έχουν κατοικία ούτε περιουσία στη Γερμανία, εφόσον το αρμόδιο γερμανικό δικαστήριο, κατόπιν αιτήσεως της εναγομένης, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 110 του γερμανικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τους υποχρεώνει σε εγγυοδοσία καλύπτουσα τα δικαστικά έξοδα;»

III — Ανάλυση της διαφοράς

5. Το ερώτημα που έχει υποβληθεί στην κρίση του Δικαστηρίου εν προκειμένω, κατά τον χρόνο που διατυπώθηκε, έθετε μία σημαντική και λεπτή προβληματική αφορώσα τη σχέση μεταξύ της κοινοτικής έννομης τάξης, ιδίως ως προς την απαγόρευση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας, η οποία έχει ήδη τεθεί με το άρθρο 6 της Συνθήκης, και ορισμένων δικονομικών κανόνων των κρατών μελών, καθόσον οι κανόνες αυτοί διέπουν την πρόσβαση στα δικαστήρια διαφοροποιώντας τη μεταχείριση των αλλοδαπών από τη μεταχείριση των ημεδαπών. Συγκεκριμένα, οι εν λόγω κανόνες προβλέπουν ότι ο αλλοδαπός που ασκεί αγωγή αστικού δικαίου κατά ημεδαπού πρέπει να παράσχει τη δέουσα ασφάλεια καλύπτουσα τα δικαστικά έξοδα. Το αιτούν δικαστήριο διατύπωσε το υποβληθέν στο Δικαστήριο ερώτημα εμμένοντας ιδιαιτέρως στα πραγματικά περιστατικά της ενώπιόν του διαφοράς· όπως εκτίθεται η συγκεκριμένη υπόθεση, ο επίδικος δικονομικός κανόνας της γερμανικής έννομης τάξης προφανώς συνιστά μάλλον παραβίαση της απαγορεύσεως κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας, όπως αυτή διατυπώνεται στο άρθρο 6 της Συνθήκης, και όχι άλλων ειδικών διατάξεων της Συνθήκης.

6. Ωστόσο, η ερμηνευτική δραστηριότητα την οποία ανέπτυξε εν τω μεταξύ το Δικαστήριο στερεί το υποβληθέν κατά τον τρόπο αυτό προδικαστικό ερώτημα κάθε πρακτικής σημασίας. Πράγματι, με πρόσφατη απόφαση [2], το Δικαστήριο αποφάνθηκε «ότι ένας εθνικός κανόνας της πολιτικής δικονομίας, όπως ο επίδικος της κύριας δίκης, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, και υπόκειται στη γενική αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων που θέτει το άρθρο αυτό, καθ' ό μέτρο ο εν λόγω κανόνας έχει επίπτωση, έστω και εμμέσως, επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου προϊόντων και υπηρεσιών. Τέτοια επίπτωση είναι επίφοβη ιδίως στην περίπτωση όπου επιβάλλεται εγγυοδοσία για τα δικαστικά έξοδα κατά την άσκηση αγωγής περί καταβολής του τιμήματος για παραδοθέντα εμπορεύματα».

Το Δικαστήριο εξομοίωσε κατ' ουσίαν τη δικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο υπήκοος κράτους μέλους της Κοινότητας, ο οποίος ασκεί αγωγή αστικού δικαίου εντασσόμενη στο πλαίσιο της ασκήσεως των διασφαλιζομένων από το κοινοτικό δίκαιο ελευθεριών, προς την κατάσταση στην οποία τελούν οι υπήκοοι του κράτους στην κρίση των δικαστηρίων του

2 — Απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 1996, C-43/95, Data Delecta και Forsberg (Συλλογή 1996, σ. I-4661). Η επίδικη στην υπόθεση εκείνη εθνική διάταξη προέβλεπε, κατά πλήρη αναλογία προς την παρούσα υπόθεση, την παροχή εγγυήσεως καλύπτουσας τα βαρύνοντα τον αλλοδαπό ενάγοντα δικαστικά έξοδα, ενώ απήλλασσε της υποχρεώσεως αυτής κάθε Σουηδό ενάγοντα, ανεξαρτήτως του αν αυτός κατοικεί στη Σουηδία ή αν, εν πάση περιπτώσει, διαθέτει εντός του κράτους μέλους αυτού περιουσία από την οποία θα μπορούσε να ικανοποιηθεί η ενδεχόμενη απαίτηση του εναγομένου για τα δικαστικά έξοδα.

οποίου υποβάλλεται η διαφορά. Τούτο ισχύει, κατά το Δικαστήριο, ανεξαρτήτως της υπάρξεως διεθνών συμφωνιών συναφθεισών μεταξύ του κράτους του οποίου είναι υπήκοος ο ενάγων και του κράτους του οποίου είναι υπήκοος ο εναγόμενος στον τομέα της αναγνωρίσεως και της εκτελέσεως των αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων, οι οποίες σκοπούν ρητώς στην εξάλειψη των ενδεχομένων εμποδίων στο σύστημα που θα μπορούσε να χαρακτηρισθεί ως «ελεύθερη κυκλοφορία των δικαστικών αποφάσεων» [3].

7. Στην παρούσα περίπτωση, όπως και σ' αυτήν που εξέτασε το Δικαστήριο στην υπόθεση Data Delecta και Fonsberg, η διαφορά έχει ως αντικείμενο ορισμένη παροχή η οποία άπτεται άμεσα της ασκήσεως δικαιώματος που απορρέει από τη Συνθήκη ΕΚ, δηλαδή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων. Περί αυτού πρόκειται εν προκειμένω. Η μη καταβολή του τιμήματος για την παράδοση εμπορευμάτων, από την οποία γεννάται η προβληθείσα στην κύρια δίκη αξίωση, έχει σημασία για το υπό κρίση ζήτημα ακριβώς διότι συνδέεται άμεσα με την άσκηση της προαναφερθείσας ελευθερίας, την οποία διασφαλίζει η Συνθήκη για τους υπηκόους και τις επιχειρήσεις των κρατών μελών της Κοινότητας. Αφετέρου, η δυνατότητα των πολιτών να προβάλλουν τις αξιώσεις τους ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου συνιστά την απαραίτητη συνέπεια των δικαιωμάτων που απονέμει η Συνθήκη. Έτσι, και η δικαστική προστασία που διασφαλίζεται από τα δικαστήρια των διαφόρων κρατών μελών, για την προάσπιση των δικαιωμάτων και συμφερόντων που απορρέουν από την έννομη τάξη της Ενώσεως, έχει κοινοτικό χαρακτήρα, καθόσον συμβάλλει στην πλήρη υλοποίηση των στόχων που έχει θέσει η Συνθήκη. Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι η υποχρέωση αυτή απορρέει από το άρθρο 5 της Συνθήκης και ότι τα κράτη μέλη οφείλουν «να διασφαλίζουν τη νομική προστασία που απορρέει, για τους πολίτες, από το άμεσο αποτέλεσμα του κοινοτικού δικαίου» [4].

8. Η νομολογία του Δικαστηρίου είναι σαφής. Οσάκις υπήκοος κράτους μέλους της Κοινότητας ζητεί από το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο ν' αναγνωρίσει τις αξιώσεις του, οι οποίες απορρέουν από την άσκηση δικαιώματος που του απονέμει η Συνθήκη, η άσκηση αγωγής αστικού δικαίου είναι αδιαχώριστη προς αυτή καθαυτή την ελευθερία την οποία θέσπισε η κοινοτική έννομη τάξη. Οι δικονομικοί κανόνες των κρατών μελών, οι οποίοι διέπουν την άσκηση τέτοιων αγωγών, εντάσσονται στην κοινοτική σφαίρα, ακριβώς διότι καθίστανται όργανα για την υλοποίηση των στόχων που θέτει η Συνθήκη.

Μολονότι το κοινοτικό δίκαιο δεν ασχολείται κατ' αρχήν με τα ζητήματα που αφορούν το δικονομικό σύστημα των κρατών μελών [5], ο σύνδεσμος που υφίσταται μεταξύ της ασκήσεως των ελευθεριών του κοινοτικού δικαίου και της δικαστικής τους προστασίας συνεπάγεται, ως εκ τούτου, ότι ακόμη και οι κανόνες που διέπουν τη διεξαγωγή της δίκης πρέπει να διασφαλίζουν το δικαίωμα δικαστικής προστασίας των υπηκόων των κρατών μελών της Κοινότητας σύμφωνα με την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων που θεσπίζει η Συνθήκη [6].

9. Εξάλλου, στην υπό κρίση υπόθεση, η προβλεπομένη από το άρθρο 110 του ΖΡΟ διαφορά μεταχειρίσεως στηρίζεται *μόνον*

3 Βλ., συναφώς, τις προτάσεις μου επί της υποθέσεως στην οποία εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση Data Delecta και Fonsberg, ειδικότερα δε το σημείο 17.

4 Βλ., ως πλέον πρόσφατη, την απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-312/93, Peterbroeck (Συλλογή 1995, σ. I-4599).

5 Ωστόσο, το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να διευκρινίσει ότι οι δικονομικοί κανόνες ενδέχεται να αντιβαίνουν στην κοινοτική έννομη τάξη. Βλ., συναφώς, την προπαρατεθείσα απόφαση Peterbroeck, σκέψη 12.

6 Αποφάσεις της 2ας Φεβρουαρίου 1989, 186/87, Cowan (Συλλογή 1989, σ. 195), και της 20ής Οκτωβρίου 1993, C-92/92 και C 326/92, Phil Collins κ.λπ. (Συλλογή 1993, σ. I-5145).

στο κριτήριο της ιθαγενείας. Για τον λόγο αυτό, πρόκειται ακριβώς περί άνισης μεταχειρίσεως η οποία ούτε θεωρείται ότι επιλύει ούτε μπορεί να επιλύσει τις ενδεχόμενες ή υποτιθέμενες δυσκολίες, τις οποίες επικαλείται η εναγομένη και οι οποίες οφείλονται στο γεγονός ότι ο ενάγων κατοικεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους ή στο ότι δεν έχει περιουσία εντός του κράτους του οποίου το δικαστήριο είναι αρμόδιο, δηλαδή περιουσία την οποία μπορεί ενδεχομένως ο εναγόμενος να κατάσχει αμέσως, με τη διαδικασία της αναγκαστικής εκτελέσεως, χωρίς να χρειάζεται να προσφύγει πρώτα στη διαδικασία της αναγνωρίσεως της αποφάσεως εντός άλλου κράτους μέλους.

Η παρούσα υπόθεση αποτελεί κατ' ουσίαν περίπτωση εντελώς ανάλογη προς αυτή που έχει ήδη εξετάσει το Δικαστήριο με την απόφαση Data Delecta και Fonsberg. Συνεπώς, στην παρούσα υπόθεση θα ισχύσει η λύση που έγινε δεκτή στην εν λόγω απόφαση.

10. Εξάλλου, επισημαίνω in limine litis ότι, όπως υπογράμμισε η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου στις παρατηρήσεις της, η Σύμβαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών) [7] έχει εφαρμογή στην επίμαχη περίπτωση, δεδομένου ότι η σύμβαση αυτή ισχύει μεταξύ των δύο κρατών μελών τα οποία αφορά η υπόθεση, δηλαδή της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας. Κατά συνέπεια, ακόμα και το επιχείρημα που αφορά τις δυσχέρειες αναγνωρίσεως και εκτελέσεως της αποφάσεως αλλοδαπού δικαστηρίου, το οποίο προέβαλαν η εναγομένη και η Σουηδική Κυβέρνηση, για να δικαιολογήσουν και από πλευράς κοινοτικού δικαίου την υποχρέωση του άρθρου 110 του ZPO, δεν ευσταθεί. Αυτή η δικαιολόγηση στηρίζεται κατ' ουσίαν στο ότι, ελλείψει καταλλήλου συμβατικού πλαισίου, η παροχή της εν λόγω ασφαλείας είναι χρήσιμη και μάλιστα απαραίτητη για την αποφυγή καταχρήσεων στον τομέα της δικαστικής προστασίας λόγω των δυσχερειών εκτελέσεως της δικαστικής αποφάσεως στην αλλοδαπή [8]. Δεδομένου ότι η Σύμβαση των Βρυξελλών έχει εφαρμογή στην περίπτωση που αφορά η παρούσα υπόθεση, τέτοιου είδους επιχειρηματολογία δεν ευσταθεί εν πάση περιπτώσει [9].

7 — Σύμβαση τεθείσα σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 1973 και δημοσιευθείσα στην ΕΕ L 388 της 31ης Δεκεμβρίου 1982, σ. 7.

8 — Εξάλλου, η δικαιολόγηση αυτή επαναλαμβάνεται σε μεγάλο βαθμό τόσο στις προτάσεις που ανέπτυξε ο γενικός εισαγγελέας G. Tesauro στις 3 Οκτωβρίου 1996 σε άλλη υπόθεση (C-29/95, Pastoors και Trans-Cap, Συλλογή 1997, σ. I-285, σ. I-287) όσο και στην απόφαση επί της υποθέσεως αυτής η οποία εκδόθηκε στις 23 Ιανουαρίου 1997. Ωστόσο, στην υπόθεση εκείνη επρόκειτο περί περιπτώσεως που είχε μερικά μόνον κοινά σημεία με την υπό κρίση περίπτωση. Στην υπόθεση εκείνη, η διαφορά αφορούσε το από πλευράς κοινοτικού δικαίου κύρος ποινικής διατάξεως στον τομέα των οδικών παραβάσεων, η οποία εξαρτούσε την παύση της ποινικής διώξεως από την καταβολή προστίμου, το οποίο ήταν αισθητώς υψηλότερο για τους μη κατοίκους. Στην προαναφερθείσα απόφαση, το Δικαστήριο διαπίστωσε κατ' αρχάς ότι στον εν λόγω τομέα δεν είχαν εφαρμογή ούτε οι διατάξεις της Συμβάσεως των Βρυξελλών ούτε οι διατάξεις αναλόγων συμβάσεων. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η διαφορετική μεταχείριση μπορούσε κατ' αρχήν να δικαιολογηθεί (ωστόσο το Δικαστήριο έκρινε ότι οι όροι και το ποσό της επίδικης κυρώσεως αντέβαιναν στην αρχή της αναλογικότητας). Όσον αφορά την παρούσα διαφορά, το επιχείρημα που αντλείται από τις δυσχέρειες στις οποίες προσκρούει η εκτέλεση της αποφάσεως σε άλλο κράτος μέλος, ελλείψει καταλλήλου συμβατικού πλαισίου, δεν μου φαίνεται εντελώς πειστικό όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 6 της Συνθήκης. Συγκεκριμένα, επισημαίνεται ότι το Δικαστήριο, εδώ και κάποιο καιρό, έχει σαφώς διευκρινίσει ότι «το δικαίωμα για ίση μεταχείριση που καθιερώνει το κοινοτικό δίκαιο δεν είναι δυνατόν να εξαρτάται από την ύπαρξη συμβάσεων αμοιβαιότητας που έχουν συναφθεί από τα κράτη μέλη» (προαναφερθείσες αποφάσεις Cowan και Hubbard, σκέψη 17). Εξάλλου, το εν λόγω δικαίωμα (το δικαίωμα δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που απορρέουν από την κοινοτική έννομη τάξη) είναι, ως εκ της φύσεώς του, απόλυτο (με συνέπεια να διατυπώνεται ενίοτε η μομφή ότι χρησιμοποιείται ως πανάκεια). Το δικαίωμα αυτό, το οποίο περιλαμβάνεται στον κλειστό αριθμό των θεμελιωδών κοινοτικών δικαιωμάτων, δεν επιδέχεται κανέναν περιορισμό ή όρο και, κατά συνέπεια, δεν επιτρέπεται να περιορίζεται η αποτελεσματικότητά του λόγω ορισμένων ιδιαζουσών καταστάσεων εντός του τάδε ή του δείνα κράτους μέλους οι οποίες, εν πάση περιπτώσει, θίγουν την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων.

9 — Συναφώς, η κατάσταση την οποία αφορά η παρούσα υπόθεση είναι κατά τα λοιπά ανάλογη προς την ήδη εξετασθείσα από το Δικαστήριο στην απόφαση της 10ης Φεβρουαρίου 1994, C-398/92, Mund & Fester (Συλλογή 1994, σ. I-467), με την οποία το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η εθνική διάταξη ήταν ασυμβίβαση με το άρθρο 6 της Συνθήκης.

IV — Πρόταση

11. Ενόψει των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Saarländisches Oberlandesgericht την ακόλουθη απάντηση:

«Το κοινοτικό δίκαιο, ειδικότερα δε το άρθρο 6 της Συνθήκης, δεν επιτρέπει να απαιτείται από τους υπηκόους κρατών μελών της Κοινότητας εγγυοδοσία καλύπτουσα τα δικαστικά έξοδα, όπως η προβλεπομένη από το άρθρο 110 του γερμανικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, προκειμένου περί διαφορών σχετικών με την άσκηση δικαιωμάτων που απορρέουν από την κοινοτική έννομη τάξη.»